

NERIJUS STASIULIS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

L. WITTGENSTEINO PSICHOLOGIJOS FILOSOFIJA: ASPEKTO MATYMAS

L. Wittgenstein's Philosophy of Psychology: Seeing Aspects

SUMMARY

This is the second of a series of three articles dedication to a discussion of Wittgenstein's philosophy of psychology. Based on insights of Wittgensteinian scholars, it demonstrates how – starting with a critique of gestaltpsychology which was discussed in the first article – one arrives at the idea of a direct experience unmediated by hypothesis or theory. The article discusses the Wittgensteinian notions of seeing aspects and aspect blindness, the distinction between seeing and interpreting and demonstrates the gestaltpsychological explanations or those akin to them lack the essential power to experience meaning directly. To this lack Wittgenstein opposed the “self-showing” logic of language games.

SANTRAUKA

Tai antrasis iš trijų straipsnių ciklo, skirto aptarti Wittgensteino pastabas apie psichologijos filosofiją. Šiame straipsnyje, remiantis ir Wittgensteino filosofijos tyrinėtojų išvalgomis, parodoma, kaip – atsispiriant nuo geštalpsichologijos kritikos, aptartos pirmajame straipsnyje, – pereinama prie tiesioginės, hipoteze ar teorija nemedijuotos reikšmės patirties idėjos. Aptariamos vitgenšteiniškosios aspekto matymo ir aklumo aspektui sampratos, matymo ir interpretavimo skirtis bei parodoma, kad geštalpsichologiniai arba jiems giminingi aiškinimai stokoja tiesioginės reikšmės patirties esminės galios. Šiai stakai Wittgensteinas priešina „save rodančią“ kalbos žaidimų logiką.

ASPEKTO PASTEBĖJIMAS IR REIKŠMĖS PATIRTIS

Pagal W. Köhlerio koncepciją, kiekvienas patyrimas turi jį lemiantį koreliatą smegenyse, tad kiekvienas naujas patyrimas atsiranda dėl pasikeitimo (naujo ko-

RAKTAŽODŽIAI: aspekto matymas, Köhleris, geštalpsichologija, psichologijos filosofija, reikšmės patirtis, Wittgensteinas.
KEY WORDS: experience of meaning, gestaltpsychology, Köhler, philosophy of psychology, seeing aspects, Wittgenstein.

reliato atsiradimo) smegenyse ir todėl yra naujas patyrimo faktas. Tai geriausiai iliustruoja garsieji dviprasmiai paveikslėliai: žiūrėdami į tą patį paveikslėlį galime pamatyti, pavyzdžiui, arba antį, arba triušį (vienokį arba kitokį Neckerio kubą ir t. t.) – taigi skirtingą „regimą faktą“ (Köhler 2005: 119). Wittgensteinas vieno arba kito dalyko pamatymą tame pačiame paveikslėlyje vadina skirtingo aspekto (pa)matymu, arba aspekto pastebėjimu (pvz.: Wittgensteinas 1995: 349, 350).

Köhlerio požiūriu, skirtingi „regimi faktai“ matomi dėl jutiminės sąrangos, tad, kaip pažymi Wittgensteinas, tokiu atveju objekto „spalva, forma ir aspektas iš tiesų yra vieno lygio“ (Wittgenstein, cit. pgl. Pastore 1991: 346). Bet, anot filosofo, tai teisinga tik „tol, kol mąstoma fiziologiškai“ (Wittgenstein, cit. pgl. Pastore 1991: 346).

„Fiziologinis mąstymas“ remiasi prielaida, jog šis „regimas faktas“ yra tam tikras „vidinis objektas“: „[t]as, kuris vizualių išpūdžių „sąrangą“ priskiria spalvų ir formų lygiui, vizualų išpūdį traktuoja kaip vidinį objektą“ (Wittgensteinas 1995: 353). Pripažindami šią klaidingą „vidinių objektų“ paieškų strategiją, prieiname keistą išvadą, jog tai, kas stebima, pakinta kaskart, kai pakinta vizualus išpūdis: šie vidiniai „objektai virsta chimera (*Unding*), keistai kintančiu dariniu“ (Wittgensteinas 1995: 353). Tačiau iš tiesų, pasikeitus aspektui, pats objektas (su savo spalva ir forma) nepasikeičia: „Jeigu [jau pakitus matomam aspektui] jį perteikčiau tikslia kopija <...>, nesimatyty jokio pasikeitimo“ (Wittgensteinas 1995: 352). Tai laikytina Köhlerio teoriją falsifikuojančiu pastebėjimu, bet Wittgensteinas nieieško, kaip būtų galima rafinuoti fiziologinį / biologinį aiškinimą

derinantis prie šio pastebėjimo: „[Aspekto pastebėjimo patirties] priežastys domina psichologus. Mums rūpi sąvoka ir jos vieta tarp patyrimo sąvokų“ (Wittgensteinas 1995: 349); „[m]atyti kaip“ nepriklauso jutimui (*Wahrnehmung; perception*)“ (Wittgensteinas 1995: 353). Jis tyrinėja aspekto pastebėjimo patirtį būtent loginiu požiūriu: „Kartais aspekte dominuoja tai, kas priklauso nuo sąvokos. Tai reiškia: kartais aspekto patirtį įmanoma išreikšti tik nuskaidrinant sąvoką“ (Wittgenstein 1984: §582), „psichologinė sąvoka kybo nepaliesta virš [fiziologinio] paaiškinimo“ (Wittgensteinas 1995: 372). Siekdamas nuskaidrinti „matymo kaip“ patirtį, Wittgensteinas siekia parodyti jos vietą įvairiuose *Sprachspiele*: „Tik nemanyk, kad iš anksto žinojai, ką reiškia „matymo būseną“! Tegul vartojimas išmoko tave reikšmės“ (Wittgensteinas 1995: 372).

Aspekto pastebėjimo tyrinėjimai atsižvelgia į šio fenomeno vaidmenį gyvenimo praktikoje ir tuo yra giminingi žodžių vartojimo tyrinėjimams. Kaip pažymi Buddas, „neabejotina, jog viena iš [Wittgensteino] domėjimosi aspekto matymo idėja priežasčių buvo jos artimas ryšys su žodžio reikšmės patirties idėja“ (Budd 1987: 1). Bar-Elli taip pat akcentuoja, jog pastabos apie aspekto matymą „Wittgensteinui svarbiausios <...> dėl jo išvesto giminingumo tarp aspekto matymo ir reikšmės patirties“ (Bar-Elli 2006: 236). Žodžio reikšmės patirtis yra ne psichologinis „vidinis procesas“, bet veikiau „jo objektyvios reikšmės ir vartojimo sudedamoji dalis“ (Bar-Elli 2006: 227). „Tokios patirties pagrindas yra tam tikros technikos įvaldymas“ (Wittgensteinas 1995: 368). Šią patirtį galiu turėti tik tada, kai „esu daręs tam tikrus dalykus, išmokęs tam tikras sąvokas, įgijęs tam tikrų

gebėjimų“ (Seligman 1976: 217), t. y. tada, kai moku žaisti *Sprachspiel* arba tarpusavyje susijusius *Sprachspiele*. Wittgensteino „pastabos apie „žodžio reikšmės patirtį“ yra logiškas tęsinys jo vis pasikartojančios temos, kuria nurodoma konteksto svarba lingvistinės reikšmės nustatymui“ (Seligman 1976: 205). Ši patirtis gimininga „pojūčiui“ (Vitgenšteinas 1995: §323), kurį patiriu, kai „žinau, kaip tęsti“ (Vitgenšteinas 1995: §323), pavyzdžiui, kai žinau, kaip pratęsti skaičių seką. Galbūt tuomet bus patiriamas giminingas pojūtis tam, „kurį galima apibūdinti žodžiais: „Betgi tai lengva!“ (Vitgenšteinas 1995: §151). Ši patirtis rodo, kad šios praktikos taisyklės man pažįstamos – aš žinau, kaip žaisti kalbos žaidimą. Tai, kad žinau, kaip pratęsti skaičių seką, nereiškia, jog visa ji buvo man akimirksniu duota, – tiesiog žinau, kaip ši situacija ir panašios situacijos reikalauja elgtis. Panašiai ir žodžio vartojimo taisyklės žinojimas nerodo, jog turimas koks nors „sutrumpintas aprašymas visų tų aplinkybių, kurios ir sudaro mūsų kalbos žaidimo lauką“ (Vitgenšteinas 1995: §179), bet žodžio reikšmės patirtis išreiškia tam tikrą kondensuotą jo taikymo teritorijų žinojimą: „Kai aš „patiriu žodžio reikšmę“, aš tarsi numatau kontekstus jo vartojimui. Aš faktiškai jų nenumatau, bet privalau galėti tai padaryti. Tai tam tikras „žinojimas, kaip tęsti“ (Seligman 1976: 216). Taigi, suvokti žodį – tai suvokti praktišką(-as), kurioje(-se) jis gali būti vartojamas. Žodžio reikšmės patirtis – tai patirtis, išreiškianti tokį suvokimą.

Suvokti žodžius – tai sugebėti suvokti situacijų ar praktiškų gamą, kurios šiems žodžiams gali teikti jų reikšmę. Būtent šis suvokimas pasirodo kaip žo-

džių reikšmės patirtis. Ši patirtis sutampa arba yra gimininga tokių praktiškų, kuriose šie žodžiai įgyja reikšmes, (pavyzdžiui, ritualų) reikšmės / prasmės suvokimui ir patirčiai. Prisiminkime, jog Wittgensteino požiūriu, būtent tam tikra patirtis įgalina suvokti ritualinių praktiškų prasmę (žr. Stasiulis 2017): praktiškų prasmė yra patiriama dėl mūsų savyje turimo principo, kuris leidžia išsiskleisti visai susijusių praktiškų gamai (plg. Bouveresse 2007: 369). Bar-Elli taip pat atkreipia dėmesį, jog Wittgenšteinas „šalia žinojimo“ (Bar-Elli 2006: 218) nurodo „gebėjimą patirti, būtiną kalbos supratimui“ (Bar-Elli 2006: 218). Šis gebėjimas patirti įgalina „vartojimo ir elgesio „subtilių niuansų“ (Bar-Elli 2006: 218) suvokimą, kuris rodo, jog kalbos žaidimo taisyklių yra išmokta. Be to, jis įgalina suvokti ir praktikos prasmę: „<...> žaidimas turi ne tik taisykles, bet ir tam tikrą prasmę (*Witz, point*)“ (Vitgenšteinas 1995: §564).

Šių subtilių niuansų suvokimo gebėjimas laikytinas giminingu (turi loginį sąryšį) gebėjimui matyti skirtingus aspektus, o aspekto matymo patirtis lygintina (turi loginį sąryšį) su žodžio reikšmės patirtimi, taigi su praktikos prasmės patirtimi. Ši patirtis ir leidžia problemas atpažinti kaip logines ir neredukuoti jų į fiziologinius ar pan. aiškinimus, t. y. nepajungti jų iš esmės scientistinei supratimo strategijai. Linę į tokį pajungimą teoretikai šių skirtumų neįžvelgia, tad šiuo požiūriu svarbios yra ir Wittgensteino pastabos apie „aklumą aspektui“ (Vitgenšteinas 1995: 373), kurios savo ruožtu susipynusios su jo nagrinėjimu problemos, kiek „matymas kaip“ yra „lyg ir matymas“, o kiek – „lyg ir ne“ (Vitgenšteinas 1995: 353). Tiksliau – „ar aspekto pastebėjimas yra matymas, ar interpretavimas“

(Budd 1987: 8). Wittgensteinas nurodo pavyzdį – schemišką iliustraciją kokiame nors vadovėlyje, kurią galima įvairiai in-

terpretuoti ir matyti, – ir teigia, jog norisi sakyti, kad „matome ją tokią, kokią interpretuojame“ (Vitgenšteinas 1995: 350).

REIKŠMĖ – NE INTERPRETACIJA

Kartu su Bar-Elli pasitelkime kaip pavyzdį Wittgensteino nubraižytą schemišką „veido vaizdą“ (Vitgenšteinas 1995: 351) / „Bildgesicht“ (Wittgenstein 1958: 194). Bar-Elli akcentuoja, jog „nėra taip, kad mes tik matome linijas ir spalvas tam tikromis konfigūracijomis ir interpretuojame jas kaip veido atvaizdą (žinoma, gali taip būti, bet įprastai taip nebūna)“ (Bar-Elli 2006: 235), bet būtent matome vaizdą kaip (šiuo atveju) veido vaizdą; ne interpretuojame, ne žinome, bet būtent matome veidą šiame vaizde. Nėra taip, kad nesuprantame vaizdo tol, kol nesugalvojame kokios nors jo interpretacijos: veido vaizdą matome iškart. Šitai Bar-Elli vadina vaizdo „esminiu intencionalumu“ (Bar-Elli 2006: 235). Matyti šį schemišką brėžinį kaip veidą leidžia gebėjimas matyti aspektus. Wittgensteinas nenori pasakyti, kad aklas aspektui žmogus nesugebėtų nustatyti, jog brėžinys turi tam tikrus bruožus, kurie rodo, kas čia vaizduojama (šiuo atveju – veidas): „jis gali *interpretuoti* jį teisingai“ (Bar-Elli 2006: 235, kursyvas – N. S.), „jis tą turėtų sugebėti“ (Vitgenšteinas 1995: 373). Bet tai, griežtai kalbant, nebūtų numanymas arba hipotezė, jis negalėtų *matyti*: „Aklas aspektui“ turėtų visai kitokią nei mūsų santykį su vaizdais“ (Vitgenšteinas 1995: 374).

Pastebėti aspektus – vadinasi, turėti jų patirtį, kuri yra gimininga minėtai žodžio reikšmės patirčiai. Wittgensteinas primygtinai skiria reikšmę (*Bedeutung*) ir interpretaciją (*Deutung*) (Bar-Elli 2006:

225): „bet kuri interpretacija pakimba ore kartu su tuo, kas interpretuojama; ji negali būti jo ramsčiu“ (Vitgenšteinas 1995: §198). Jeigu teisingam žodžio reikšmės supratimui reikėtų teisingos interpretacijos, argi nereikėtų pačios šios interpretacijos teisingai suprasti remiantis kita interpretacija? „Pačios interpretacijos nedeterminuoja (*bestimmen, determine*) reikšmės“ (Vitgenšteinas 1995: §198). Tad Bar-Elli daro išvadą, jog „kai reikšmė suvokiama vartojimo terminais, [„interpretacinė“ pažiūra] yra nepagrįsta“ (Bar-Elli 2006: 225). Pats vartojimas nustato žodžio reikšmę, jis yra galutinis pateisinimas, „uoliena, į kurią atsitrenkia mano kastuvas“ (Vitgenšteinas 1995: §217): „Papasčiausiai štai šitaip ir elgiuosi“ (Vitgenšteinas 1995: §217). Žodžio reikšmė (vartojimas), kaip ir aspektas, kai ji suvokiama, yra suvokiama (patiriama) tiesiogiai ir iškart. Wittgensteino vartojama „žaibiško minties greičio“ metafora, anot Bar-Elli, „išreiškia tiesioginį ir esmingą reikšmės intencionalumą“ (Bar-Elli 2006: 242), kuris yra giminingas meno kūrinio „esmingam intencionalumui“: „kalbos sakinio supratimas yra arčiau, nei manoma, to, kas paprastai vadinama muzikinės temos supratimu“ (Vitgenšteinas 1995: §527); sakinyje „sako save“ taip, kaip vaizdas „rodo save“. Ši tiesioginės žodžio reikšmės patirtis reiškia „žaibišką“ žodžio vartojimo galimybių, arba galimų vartojimo kontekstų, suvokimą. „Žaibiška mintis gali būti susieta su išsakoma mintimi taip pat, kaip algeb-

ros formulė – su skaičių seka, kurią iš jos išvedu“ (Vitgenšteinas 1995: §319).-

Tad ar mes minėtą *Bildgesicht* matome kitaip, ar tiesiog kitaip interpretuojame tai, ką matome? Wittgensteino požiūriu, pati matymo ir interpretavimo (arba plačiau – mąstymo) perskyra, kuri leidžia bei skatina kelti šį klausimą, yra psichologijai būdinga, bet „čia reikia saugotis mąstymo įprastinėmis psichologijos kategorijomis. Pavyzdžiui, tiesiog išskaidyti patirtį į matymą ir mąstymą“ (Wittgenstein 1984: §542). Kadangi, keičiantis aspektui, objekto forma ir spalva nepasikeičia ir viena prasme mes matome tą patį, tai, priėmę šią perskyrą, turėtume daryti išvadą, jog aspekto pasikeitimą sąlygojo pasikeitęs to, ką matome, *interpretavimas*. Filosofas šią išvadą atmeta, akcentuodamas, jog interpretavimas „yra numanymas arba hipotezės laikymasis“ (Budd 1987: 15) ir „[i]nterpretuodami darome prielaidas, kurios gali pasirodyti esančios klaidingos“ (Vitgenšteinas 1995: 372). Bet „matymas kaip“ esąs toks pat tiesioginis kaip ir paprastas matymas: „Matau šią figūrą kaip...“ taip pat neverifikuojama (arba ta pačia prasme) kaip „Matau ryškų raudonumą“ (Vitgenšteinas 1995: 372). Būtent aspekto matymas yra šiuo požiūriu panašus į spalvos ir formos matymą: „esama panašumo abiejuose „matymo“ vartojimo kontekstuose“ (Vitgenšteinas 1995: 372).

Čia pat Wittgenšteinas nurodo, jog „[a]klumas aspektui bus giminingas „muzikinės klausos“ trūkumui“ (Vitgenšteinas 1995: 374), t. y. nesugebėjimui suprasti muzikos ar muzikos kūrinį (perteikiamų) (tam tikrų) aspektų. Jis taip pat giminingas nesugebėjimui suprasti tapybos ar matyti paveiksluose (perteikiamų) (tam tikrų) aspektų, t. y. aklumui *Bild* „esminiam intencionalumui“, kuris yra

ne kas kita, kaip kitur minimas kurtumas tam, „ką [paveikslas] man sako, [kas] yra jo paties struktūroje, jo formose ir spalvose“ (Vitgenšteinas 1995: §523). Esmingas yra būtent tiesioginis „savęs rodymas“: pabrėžtina, jog Wittgenšteinas akcentuoja aspekto matymo nehipotetiškumą. Wittgenšteinas supriešina tiesioginį to, kas „save rodo“, matymą su hipotezėmis besiremiančiu „moksliiniu mąstymu“. Hipotezių kėlimu savo ryšį su reiškiniais grindžiantis mokslininkas lygintinas su aklu aspektui žmogumi: jis, besiremdamas viena ar kita hipoteze, kuri gali būti teisinga arba klaidinga, nemato tų šių praktikų aspektų, dėl kurių jos jas suprantantiems stebėtojams arba dalyviams būtent ir yra reikšmingos. Jis turi „visai kitokį santykį“ su šiomis praktikomis, nei jų dalyviai ar jas tiriantysis loginiu požiūriu, t. y. kreipiantis dėmesį į tai, kas „rodo save“. Kaip siekiame perteikti ir pačiu mūsų dėstymo pobūdžiu šiame straipsnyje, Wittgenšteinas psichologijos problemas filosofiskai gvildena parodydamas giminingumą tarp įvairių psichologijos sąvokų arba reiškinių, taigi naudoja tą patį nuskaidrinančio / apmatančio gretinimo (*übersichtliche Darstellung*) „metodą“ (žr. Wittgenstein 2017; Stasiulis 2017), kuriuo gvildena ir antropologijos problemas: „Psichologija sieja patirtinius dalykus su fiziniaisiais, o mes – patirtinius su patirtiniais“ (Wittgenstein 1978: 48).

Kaip matydami brėžinį galime tiesiogiai matyti jame veido vaizdą, taip galime matyti ir tai, kokia veido išraiška yra vaizduojama: „Epitetas „liūdnas“, kai jis, pavyzdžiui, taikomas veido bruožams, apibūdina linijų sankauptą ovale“ (Vitgenšteinas 1995: 368). O šis sugebėjimas matyti vaizduojamą nuotaiką veido paveiksle yra giminingas sugebėjimui tiesiogiai matyti nuotaiką tikrame veide.

Arba matyti veide žmogaus sielą ir jos savybes (nuotaikas ir t. t.). Be to, Wittgensteinui svarbus ne tik paprastas gebėjimas matyti veide nuotaiką ir pan., būdingas kiekvienam, bet ir subtilesnis gebėjimas, būdingas žmogui, vaizduojamam senolio Zosimos personažui Dostojevskio *Broliuose Karamazovuose*: jis „vos tik pažvelgęs į veidą nepažįstamajam, atėjusiam pas jį, galėdavo išpėti, ko tas atėjo, ko jam reikia, netgi kokią kančia

drasko jo sąžinę, ir nustebindavo, sujaukdavo ir kartais beveik išgąsdindavo atėjusįjį tokiu jo paslapties žinojimu, tam dar nespėjus žodžio ištarti“ (Dostojevskis 1986: 34). Anot Monko, būtent šis personažas Wittgensteinui buvo psichologinės išvalgos idealas (Monk 1991: 549): „Iš tiesų būta tokių žmonių, kurie mokėjo tiesiogiai matyti kitų žmonių sielas ir jiems patarti“ (Wittgenstein, cit. pgl. Monk 1991: 549).

GEŠTALTPATYRIMAS IR AKLUMAS ASPEKTUI

„Būtų galima pasakyti apie ką nors, kad jis yra aklas veido išraiškai. Ar dėl to jo regai ko nors trūktų? Tačiau tai, žinoma, paprasčiausiai nėra fiziologijos klausimas“ (Wittgensteinas 1995: 369). Köhleris taip pat, kaip minėjome, pažymi, jog veide (arba kūno laikysenoje ir pan.) galima pamatyti tam tikras savybes, tokias, pavyzdžiui, kaip draugiškumas. Tačiau jo fiziologiniu požiūriu tai reiškia štai ką: matomos tam tikros „jutiminės dalelės“ yra sujungiamos į tam tikrą struktūrą, kuri yra vadinama „draugiškumo išraiška“. Tad netvirtintina, kad Köhlerio psichologijos žmogus mato draugiškumą kaip sielos būsenos aspektą; jis veikiau priskirtinas prie aklyjū aspektu, kuris mato tik tai, ką jo smegenys sujungia į geštalą, nes tokia smegenų veikla čia laikytina Wittgensteino kritikuojamo interpretavimo analogu, kai iš tam tikrų patyrimo duomenų smegenys daro išvadas apie „objektyvaus pasaulio“ (taip Köhleris vadina patiriamą pasaulį, skirdamas nuo „fizinio pasaulio“, kuris atveriamas moksliniam aiškinimui) savybes (prisiminkime, kad ir aklausis aspektui gali padaryti teisingą išvadą, jog vaizduojamas būtent drau-

giškas veidas). Tai, kad Köhlerio psichologijos žmogus laikytinas aklu aspektui, įrodoma tuo, jog „draugiškumą“ Köhleris laiko to paties lygio savybe kaip ir, pavyzdžiui, „apvalumą“ ar „grublėtumą“. Vadinasi, jam nėra jokio skirtumo tarp veido bruožų ir to, ką tie veido bruožai mums „rodo“ (arba „sako“ Wittgensteino aptarta prasme) apie p. N. N. sielą: žinoma, čia tik platesniame kontekste pakartotinai nurodome tą patį trūkumą, kurį jau anksčiau nurodėme teigdami, jog Köhleriui spalva, forma ir aspektas yra vieno lygio. McFee irgi pabrėžia: „matymas kaip“ nėra geštalų matymas – iš tiesų jis priešintinas tokiam matymui“ (McFee 1999: 272).

Geštaltpatyrimo ir „matymo kaip“ priešybę iliustruokime ir pavyzdžiu iš klausos – muzikos – srities. Köhleris „muzikos motyvą“ – melodijas ir ritmus – priskiria vienam lygmeniui su visom kitom jutiminės sąrangos išdavomis (Köhler 2005: 122–123). Anot jo, „[b]endras šio termino apibrėžimas savitoms melodijos savybėms – pavyzdžiui, melodija gali būti „mažorinė“ arba „minorinė“ – tinka lygiai taip pat, kaip tinka figūros „kampuotumui“ (Köhler 2005: 115). Wittgen-

steinas sutinka su Köhleriu, jog mažoro ir minoro sąvokos „taip pat gali būti vartojamos vien tik juntamai struktūrai aprašyti“ (Vitgenšteinas 1995: 368), bet jis ir nurodo, kad jos „aiškiai turi jausminį atspalvį“ (Vitgenšteinas 1995: 368). Anot Wittgensteino, kritikuotina tai, jog Köhlerio požiūris leidžia turėti reikalą tik su „vien juntama struktūra“. Tačiau, pavyzdžiui, minėtais mažoru ar minoru perteikiama *šis tas daugiau*, būtent tai, kas tik

rodo save. Bazo žodžiais, „galime matyti aspektus <...>, nes visada įmanoma ką nors pamatyti kaip šį tą daugiau nei tai, „kas tai yra“ (Baz 2000: 121). Oratoriją galime girdėti tik kaip jos „objektyvių savybių“ visumą, bet galime ir išgirsti joje dieviškumo gelmę, panašiai, kaip kas nors gali visiškai įprastą ir daugelio kasdien tiesiog praeinamą vietą pamatyti „kaip tragiškai ir nežmoniškai gražią“ (Baz 2000: 121).

IŠVADA

L. Wittgensteino pateikta geštaltpsi-
chologijos kritika iliustruoja bendresnę
jo neteorinę, nehipotetinę nuostatą. Kal-
bos ir tikrovės suvokimui esmingas yra
gebėjimas tiesiogiai „skaityti“ situacijas,
mokėti dalyvauti *Sprachspiele*, patirti jų
prasminius niuansus. Šis savirodos klo-
das „moksliniam“ aiškinimui ne tik ne-
pasiekiamas, bet pastarasis net ir gali
tapti kliuviniu tiesioginiam patyrimui ir

aiškinantįjį versti aklu reikšmei. Dėl to
Wittgensteino pastabos apie psichologi-
ją kaip apie („dvasinių“, bet ne tik) rei-
šinių mokslinį aiškinimą turi ne tik teo-
rinę, bet ir praktinę prasmę, t. y. jos imp-
likuoja ir tam tikrą mokslinę nuostatą
paremto gyvenimo būdo arba kultūros
kritiką, kurią aptarsime kitame, pasku-
tiniame, šio ciklo straipsnyje.

Literatūra

1. Bar-Elli G. 2006. Wittgenstein on the Experience of Meaning and the Meaning of Music. *Philosophical Investigations* 29(3): 217–249.
2. Baz A. 2000. What's the Point of Seeing Aspects? *Philosophical Investigations* 23(2): 97–121.
3. Bouveresse J. 2007. Wittgenstein's Critique of Frazer. *Ratio (New Series)* 20(4): 357–376.
4. Budd M. 1987. Wittgenstein on Seeing Aspects. *Mind (New Series)* 96(381): 1–17.
5. Dostojevskis F. M. 1986. *Broliai Karamazovai*. I tomas. Vaga: Vilnius.
6. Köhler W. 2005. *Geštaltpsi-
chologija: pažintis su
šiolaikinės psichologijos sąvokomis*. Vilniaus uni-
versiteto Specialiosios psichologijos laborato-
rija: Vilnius.
7. McFee G. 1999. *Wittgenstein on Art and Aspects*. *Philosophical Investigations* 22(3): 262–284.
8. Monk R. 1991. *Ludwig Wittgenstein: The Duty of Genius*. Vintage, London.
9. Pastore N. 1991. Wittgenstein on Köhler and Gestalt Psychology: A Critique. *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 27(4): 341–351.
10. Seligman D. B. 1976. *Wittgenstein on Seeing Aspects and Experiencing Meanings*. Philosophy and Phenomenological Research 37(2): 205–217.
11. Stasiulis N. 2017. *Sprachspiel* ir ritualas L. Wittgensteino filosofijoje. *Logos* 93: 78–84.
12. Vitgenšteinas L. 1995. *Filosofiniai tyrinėjimai*. *Rinktiniai raštai*. Mintis: Vilnius.
13. Wittgenstein L. 1978. *Bemerkungen über die Farben / Remarks on Colour*. University of California Press: Berkeley and Los Angeles.
14. Wittgenstein L. 1984. *Letzte Schriften über die Philosophie der Psychologie*. *Werkausgabe*. Suhrkamp: Frankfurt am Main.
15. Wittgenstein L. 2017. *Pastabos apie Frazerio „The Golden Bough“*. Vertė N. Stasiulis. *Logos* 91: 66–81.